

ΠΡΟΤΥΠΑ ΠΕΙΡΑΜΑΤΙΚΑ ΓΥΜΝΑΣΙΑ

ΜΑΘΗΜΑ: ΝΕΟΕΛΛΗΝΙΚΗ ΓΛΩΣΣΑ

2ο

Στην Νεοελληνική Γλώσσα, θα κάνουμε επανάληψη στα παρακάτω φαινόμενα:

1. Ουσιαστικά
2. Επίθετα
3. Παραθετικά επιθέτων και επιρρημάτων
4. Πρόταση

Έτοιμοι;

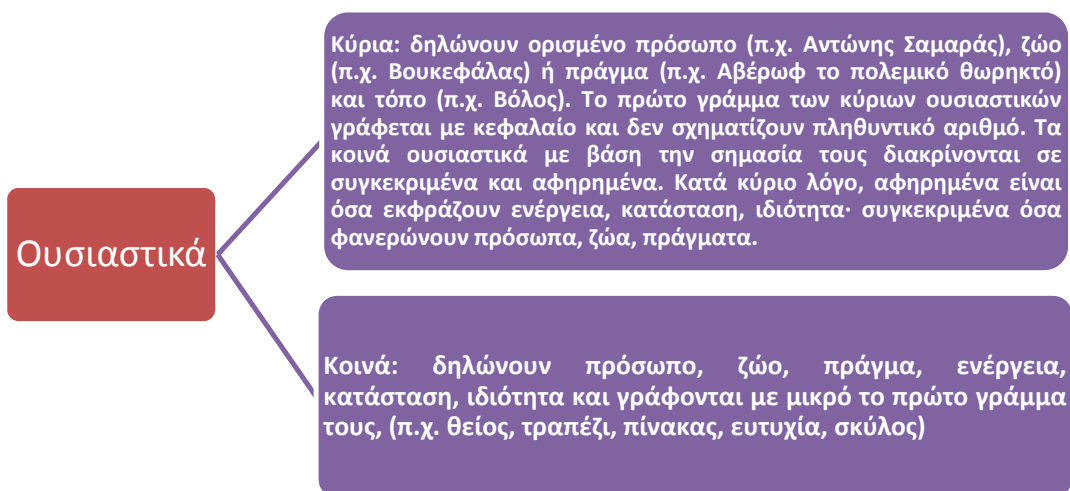

1. Ουσιαστικά

Ουσιαστικό ονομάζουμε την κλιτή λέξη που φανερώνει:

Πρόσωπο	γιατρός, μητέρα, Γιώργος κ.λπ.
Ζώο	σκύλος, γάτα, ποντίκι κ.λπ.
Πράγμα	βιβλίο, μολύβι, πίνακας κ.λπ.
Ενέργεια	τρέξιμο, κολύμπι, γράψιμο κ.λπ.
Κατάσταση	ευτυχία, δυστυχία, αγωνία κ.λπ.
Ιδιότητα	ταχύτητα, εξυπνάδα, καλοσύνη κ.λπ.
Τόπο	Αθήνα, Λαμία, Γαλλία, Ήπειρος κ.λπ.

Τα ουσιαστικά ανάλογα με το τι δηλώνουν διακρίνονται σε **κύρια** και **κοινά**.

Τα γένη των ουσιαστικών είναι τρία: **αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο**. Τα περισσότερα ουσιαστικά έχουν έναν τύπο και ένα γένος (π.χ. η ελευθερία, ο άνθρωπος). Πολλά ουσιαστικά έχουν δύο τύπους, έναν για το αρσενικό και άλλον για το θηλυκό. Στην περίπτωση αυτή, τα θηλυκά σχηματίζονται με τις καταλήξεις: -ίσσα (μάγος – μάγισσα), -τρα (ράφτης- ράφτρα), -αίνα (δράκος- δράκαινα), -ού (μυλωνάς- μυλωνού), -η (αδελφός-αδελφή), -α (θεός- θεία), -τρια (λογιστής- λογίστρια). Επιπλέον, τα περισσότερα ουσιαστικά έχουν δύο αριθμούς: **ενικό και πληθυντικό αριθμό**.

Τα ουσιαστικά κλίνονται στην ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική. Πολύ σημαντικό είναι να μάθουμε να διακρίνουμε τα **ισοσύλλαβα ουσιαστικά** από τα **ανισοσύλλαβα**. Τα ουσιαστικά που έχουν τον ίδιο αριθμό συλλαβών στον ενικό και πληθυντικό αριθμό λέγονται ισοσύλλαβα, ενώ εκείνα που δεν έχουν τον ίδιο αριθμό συλλαβών στον ενικό και πληθυντικό αριθμό ονομάζονται ανισοσύλλαβα.

Π.χ. ο δά-σκα-λος / οι δά-σκα-λοι (ισοσύλλαβο ουσιαστικό)
η για-γιά / οι για-γιά-δες (ανισοσύλλαβο ουσιαστικό)

Στους παρακάτω συγκεντρωτικούς πίνακες καταλήξεων των ουσιαστικών, επισημαίνουμε ότι δίνονται η ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική.

Π.χ. μαθητ-ής (ονομαστική), -ή(γενική), -ή(αιτιατική), -ή(κλητική)

Αρσενικά Ουσιαστικά

Τα αρσενικά τελειώνουν στην ονομαστική ενικού σε -ς (αγώνας, νικητής, καφές, παππούς, ουρανός) και διαιρούνται σε **ισοσύλλαβα** και σε **ανισοσύλλαβα**. Τα ισοσύλλαβα σχηματίζουν την **ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού σε -ες**: π.χ. ο ναύτης-οι ναύτες, τους ναύτες, ναύτες.

Τα **ανισοσύλλαβα** σχηματίζουν τις **ίδιες πτώσεις σε -δες**: π.χ. ο περιβολάρης-οι περιβολάρηδες, ο σφουγγαράς-οι σφουγγαράδες.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΑΡΣΕΝΙΚΑ

Τα αρσενικά σχηματίζουν όμοια τη γενική, αιτιατική και κλητικού του ενικού, χωρίς το -ς της ονομαστικής:

ο πατέρας - του πατέρα, τον πατέρα, πατέρα
ο ναύτης - του ναύτη, το ναύτη, ναύτη
ο παππούς - του παππού, τον παππού, παππού

Στον πληθυντικό αριθμό, έχουν τρεις πτώσεις όμοιες: την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική: π.χ. οι ναύτες, τους ναύτες, ναύτες.

Δεν ακολουθούν τους παραπάνω κανόνες όσα τελειώνουν σε -ος:

 ενικός αριθμός: δρόμος - δρόμου, δρόμο, δρόμε
 πληθυντικός αριθμός: δρόμοι, δρόμων, δρόμους, δρόμοι

Η γενική πληθυντικού αριθμού όλων των αρσενικών τελειώνει σε -ων.

Κατηγορίες	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Αρσενικά ισοσύλλαβα σε -ης	μαθητ-ής, -ή, -ή, -ή αγρότ-ης, -η, -η, -η	μαθητ-ές, -ών, -ές, -ές αγρότ-ες, -ών, -ες, -ες
Αρσενικά ισοσύλλαβα σε -ας (με πληθυντικό αριθμό σε -ες)	αγών-ας, -α, -α, -α	αγών-ες, -ων, -ες, -ες
Αρσενικά ισοσύλλαβα σε -έας (με πληθυντικό σε -εις)	εισαγγελ-έας, -έα, -έα, -έα	εισαγγελ-είς, -έων, -είς, -είς
Αρσενικά ισοσύλλαβα σε -ος	γιατρ-ός, -ού, -ό, -έ δρόμ-ος, -ου, -ο, -ε	γιατρ-οί, -ών, -ούς, -οί δρόμ-οι, -ων, -ους, -οι
Αρσενικά ανισοσύλλαβα σε -ας	ψαρ-άς, -ά, -ά, -ά	ψαρ-άδες, -άδων, -άδες, -άδες
Αρσενικά ανισοσύλλαβα σε -ης	μανάβ-ης, -η, -η, -η	μανάβ-ηδες, -ηδων, -ηδες, -ηδες
Αρσενικά ανισοσύλλαβα σε -ές	καφ-ές, -έ, -έ, -έ	καφ-έδες, -έδων, -έδες, -έδες
Αρσενικά ανισοσύλλαβα σε -ούς	παππ-ούς, -ού, -ού, -ού	παππ-ούδες, -ούδων, -ούδες, -ούδες
Ανώμαλα αρσενικά ουσιαστικά	μυ-ς, -υός, -, - πρύταν-ης, -η, -η, -η	μύ-ες και μύ-ς, -ών, -ς, μύ-ες και μύ-ς πρυτάν-εις, -εων, -εις, -εις

Θηλυκά Ουσιαστικά

Τα θηλυκά ουσιαστικά διαιρούνται σε **ισοσύλλαβα** και **ανισοσύλλαβα**. Τα **ισοσύλλαβα** σχηματίζουν την ονομαστική, αιτιατική και κλητική του πληθυντικού σε **-ες**: π.χ. η μητέρα - οι μητέρες, τις μητέρες, μητέρες. Τα **ανισοσύλλαβα** τις σχηματίζουν σε **-δες**: π.χ. η αλεπού - οι αλεπούδες, τις αλεπούδες, αλεπούδες. Τα θηλυκά τονίζονται σε όλες τις πτώσεις όπου και στην ονομαστική του ενικού εκτός από την γενική του πληθυντικού, όπου πολλές φορές κατεβάζουν τον τόνο: π.χ. η ελπίδα - της ελπίδας - την ελπίδα - ελπίδα - οι ελπίδες - των ελπίδων **αλλά** ώρα - ωρών, θάλασσα - θαλασσών, σάλπιγγα - σαλπίγγων.

Δεν ακολουθούν τους παραπάνω γενικούς κανόνες τα αρχαιοκλίτα θηλυκά που τελειώνουν στην ονομαστική ενικού αριθμού σε **-ος** και σε **-η**: π.χ. η διάμετρος - της διαμέτρου, η δύναμη - οι δυνάμεις.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΘΗΛΥΚΑ

Όλα τα θηλυκά σχηματίζουν την γενική του ενικού αριθμού με την προσθήκη ενός **-ς** στην ονομαστική: π.χ. η μητέρα - της μητέρας, η νίκη - της νίκης. Όλα τα θηλυκά έχουν σε κάθε αριθμό τρεις πτώσεις όμοιες, την ονομαστική, την αιτιατική και την κλητική.

Τα αρχαιοκλίτα σε -ος δεν ακολουθούν τους παραπάνω κανόνες. Η γενική πληθυντικού αριθμού όλων των θηλυκών τελειώνει σε **-ων** (όταν σχηματίζεται): π.χ. των ωρών, των γιαγιάδων, των νικών, των δυνάμεων, των διαμέτρων.

Κατηγορίες	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Θηλυκά ισοσύλλαβα σε -α	δουλει- ά , - άς , - ά , - ά ώρ- α , - ας , - α , - α	δουλει- ές , - ών , - ές , - ές ώρ- ες , - ών , - ες , - ες
Θηλυκά ισοσύλλαβα σε -η (πληθυντικός σε -ες)	ψυχ- ή , - ής , - ή , - ή τέχν- η , - ης , - η , - η	ψυχ- ές , - ών , - ές , - ές τέχν- ες , - ών , - ες , - ες
Θηλυκά ισοσύλλαβα σε -η (πληθυντικός σε -εις)	πόλ- η , - ης , - η , - η ένωσ- η , - ης , - η , - η	πόλ- εις , - εων , - εις , - εις ενώσ- εις , - εων , - εις , - εις
Θηλυκά ισοσύλλαβα σε -ω	Αργυρ- ώ , - ώς , - ώ , - ώ ηχ- ώ , - ούς , - ώ , - ώ	- -
Θηλυκά ανισοσύλλαβα σε -α και -ου	νον- ά , - άς , - ά , - ά μαϊμ- ού , - ούς , - ού , - ού	νον- άδες , - άδων , - άδες , άδες μαϊμ- ούδες , - ούδων , - ούδες , -ούδες
Λόγια θηλυκά σε -ος	οδ- ός , - ού , - ό , - έ διαγώνι- ος , - ου , - ο , - ε	οδ- οί , - ών , - ούς , - οί διαγώνι- οι , - ων , - ους , - οι

Ουδέτερα Ουσιαστικά

Τα ουδέτερα διαιρούνται σε **ισοσύλλαβα** και σε **ανισοσύλλαβα**. Τα **ισοσύλλαβα ουδέτερα** τελειώνουν στην **ονομαστική** ενικού σε **-ο**, **-ι**, **-ος**. Τα **ανισοσύλλαβα** τελειώνουν στην **ονομαστική** ενικού αριθμού σε **-μα**, **-σιμο**, **-ας**, **-ως**.

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ ΣΤΑ ΟΥΔΕΤΕΡΑ

Όλα τα ουδέτερα έχουν στον κάθε αριθμό **τρεις πτώσεις όμοιες**: την **ονομαστική**, την **αιτιατική** και την **κλητική**.

Τα **ανισοσύλλαβα ουδέτερα** στην **γενική** του **πληθυντικού** αριθμού **τονίζονται όλα στην παραλήγουσα**: π.χ. κυμάτων, δεσιμάτων, κρεάτων, φώτων.

Η **γενική** **πληθυντικού** όλων των ουδετέρων λήγει σε **-ων**.

Κατηγορίες	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Ουδέτερα ισοσύλλαβα σε -ο	χωρι- ό , - ού , - ό , - ό πρόσωπ- ο , - ου , - ο , - ο	χωρι- ά , - ών , - ά , - ά πρόσωπ- α , - ων , - α , - α
Ουδέτερα ισοσύλλαβα σε -ι	παιδ- ί , - ιού , - ί , - ί λουλούδ- ι , - ιού , - ί , - ί	παιδ- ιά , - ιών , - ιά , - ιά λουλούδ- ια , - ιών , - ια , - ια
Ουδέτερα ισοσύλλαβα σε -υ	βράδ- υ , - ιού , - υ , - υ	βράδ- ια , - ιών , - ια , - ια
Ουδέτερα ισοσύλλαβα σε -ος	δάσ- ος , - ους , - ος , - ος έδαφ- ος , - ους , - ος , - ος	δάσ- η , - ών , - η , - η εδάφ- η , - ών , - η , - η
Ουδέτερα ανισοσύλλαβα σε -μα	κύμ- α , - ατος , - α , - α πρόβλημ- α , - ατος , - α , - α	κύμ- ατα , - άτων , - ατα , - ατα προβλήμ- ατα , - άτων , - ατα , - ατα
Ουδέτερα ανισοσύλλαβα σε -ιμο	τρέξ- ιμο , - ίματος , - ιμο , - ιμο	τρέξ- ίματα , - ιμάτων , - ίματα , ίματα

Ουδέτερα ανισοσύλλαβα σε -ς	κρέα-ς, -τος, -ς, -ς καθεστώ-ς, -τος, -ς, -ς	κρέα-τα, -των, -τα, -τα καθεστώ-τα, -των, -τα, -τα
Ουδέτερα ανισοσύλλαβα σε -ν	προϊό-ν, -ντος, -ν, -ν	προϊό-ντα, -ντων, -ντα, -ντα
Ουδέτερα ανισοσύλλαβα σε -υ	οξ-ύ, -έος, -ύ, -ύ δόρ-υ, -ατος, -υ, -υ	οξ-έα, -έων, -έα, -έα δόρ-ατα, -άτων, -ατα, -ατα

2. Επίθετα

Επίθετο ονομάζουμε την **κλιτή λέξη** που συνοδεύει ένα ουσιαστικό και προσδιορίζει την ποιότητα ή την ιδιότητά του.

Π.χ. ο **κεντρικός** δρόμος
η **νεαρή** κοπέλα

[Τα επίθετα περιγράφουν με ακρίβεια τα ουσιαστικά]

Τα επίθετα έχουν **τρία** γένη: **αρσενικό, θηλυκό και ουδέτερο**. Η κλίση τους είναι η ίδια με εκείνη των ουσιαστικών. Παίρνουν το γένος των ουσιαστικών που προσδιορίζουν και κατά κανόνα διατηρούν τον τόνο σε όλες τις πτώσεις ενικού και πληθυντικού αριθμού.

Π.χ. η νέα κοπέλα → της νέας κοπέλας, τις νέες κοπέλες

ο πολυσύχναστος δρόμος → του πολυσύχναστου δρόμου, τους πολυσύχναστους δρόμους

Στον παρακάτω συγκεντρωτικό πίνακα καταλήξεων των επιθέτων, επισημαίνουμε ότι δίνονται η ονομαστική, γενική, αιτιατική και κλητική.

Π.χ. έξυπν-ος(ονομαστική), -ου(γενική), -ο(αιτιατική), -ε(κλητική)

Κατηγορίες	Ενικός Αριθμός	Πληθυντικός Αριθμός
Επίθετα σε -ος, -η, -ο	έξυπν-ος, -ου, -ο, -ε έξυπν-η, -ης, -η, -η έξυπν-ο, -ου, -ο, -ο	έξυπν-οι, -ων, -ους, -οι έξυπν-ες, -ων, -ες, -ες έξυπν-α, -ων, -α, -α
Επίθετα σε -ος, -α, -ο	ωραί-ος, -ου, -ο, -ε ωραί-α, -ας, -α, -α ωραί-ο, -ου, -ο, -ο	ωραί-οι, -ων, -ους, -οι ωραί-ες, -ων, -ες, -ες ωραί-α, -ων, -α, -α
Επίθετα σε -ος, -ια, -ο	γλυκ-ός, -ού, -ό, -έ, γλυκ-ιά, -ιάς, -ιά, -ιά γλυκ-ό, -ού, -ό, -ό	γλυκ-οί, -ών, -ούς, -οί γλυκ-ές, -ών, -ές, -ές γλυκ-ά, -ών, -ά, -ά
Επίθετα σε -ύς, -ιά, -ύ	πλατ-ύς, -ιού/ -ύ, -ύ, -ύ πλατ-ιά, -ιάς, -ιά, -ιά	πλατ-ιοί, -ιών, -ιούς, -ιοί πλατ-ιές, -ιών, -ιές, -ιές

	πλατ-ύ, -ιού/ -ύ, -ύ, -ύ	πλατ-ιά, -ιών, -ιά, -ιά
Επίθετα σε -ύς, -εία, -ύ	οξ-ύς, -έος, -ύ, -ύ οξ-εία, -είας, -εία, -εία οξ-ύ, -έος, -ύ, -ύ	οξ-είς, -έων, -είς, -είς οξ-είες, -έων, -είες, -είες οξ-έα, -έων, -έα, -έα
Επίθετα σε -ής, -ιά, -ί	καφετ-ής, -ή/-ιού, -ή, -ή καφετ-ιά, -ιάς, -ιά, -ιά καφετ-ί, -ιού, -ί, -ί	καφετ-ιοί, -ιών, -ιούς, -ιοί καφετ-ιές, -ιών, -ιές, -ιές καφετ-ιά, -ιών, -ιά, -ιά
Επίθετα σε -ης, -α, -ικο	ζηλιάρ-ης, -η, -η, -η ζηλιάρ-α, -ας, -α, -α ζηλιάρ-ικο, -ικου, -ικο, - ικο	ζηλιάρ-ηδες, -ηδων, -ηδες, - ηδες ζηλιάρ-ες, -, -ες, -ες ζηλιάρ-ικα, -ικων, -ικα, -ικα
Επίθετα σε -άς, -ού, - άδικο/ούδικο	υπναρ-άς, -ά, -ά, -ά υπναρ-ού, -ούς, -ού, -ού υπναρ-άδικο, -άδικου, - άδικο, -άδικο	υπναρ-άδες, -άδων, -άδες, - άδες υπναρ-ούδες, -ούδων, -ούδες, -ούδες υπναρ-άδικα, -άδικων, - άδικα, -άδικα
Επίθετα σε -ής, -ού, - ήδικο	καβγατ-ής, -ή, -ή, -ή καβγατ-ού, -ούς, -ού, - ού καβγατ-ήδικο, -ήδικου, - ήδικο, -ήδικο	καβγατ-ήδες, -ήδων, -ήδες, - ήδες καβγατ-ούδες, -ούδων, - ούδες, -ούδες καβγατ-ήδικα, -ήδικων, - ήδικα, -ήδικα
Επίθετα σε -ων, -ούσα, - ον	παρ-ών, -όντος, -όντα, - παρ-ούσα, -ούσα, -ούσα, - παρ-όν, -όντος, -όν, -	παρ-όντες, -όντων, -όντες, - παρ-ούσες, -ουσών, -ούσες, - παρ-όντα, -όντων, -όντα, -
Επίθετα σε -ων/-ονας, -ον	ευγνώμ-ων/-ονας, - ονος/-ονα, -ονα, - ευγνώμ-ων, -ονος, -ονα, - ευγνώμ-ον, -ονος, -ον, -	ευγνώμ-ονες, -όνων, -ονες, - ευγνώμ-ονες, -όνων, -ονες, - ευγνώμ-ονα, -όνων, -ονα, -
Επίθετα σε -ης, -ης, -ες	διεθν-ής, -ούς, -ή, - διεθν-ές, -ούς, -ές, -	διεθν-είς, -ων, -είς, - διεθν-ή, -ών, -ή, -

Το επίθετο πολύς

	Αρσενικό	Θηλυκό	Ουδέτερο
ΕΝΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομαστική	ο πολύς	η πολλή	το πολύ
Γενική	του πολύ/πολλού	της πολλής	το πολύ/ πολλού
Αιτιατική	τον πολύ	την πολλή	το πολύ
Κλητική	-----	-----	-----
ΠΛΗΘΥΝΤΙΚΟΣ ΑΡΙΘΜΟΣ			
Ονομαστική	οι πολλοί	οι πολλές	τα πολλά
Γενική	των πολλών	των πολλών	των πολλών

Αιτιατική	τους πολλούς	τις πολλές	τα πολλά
Κλητική	-----	-----	-----

ΓΕΝΙΚΕΣ ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ

- I. Για να μην κάνετε λάθος στην χρήση τους, να θυμάστε ότι **τα επίθετα συνοδεύουν ουσιαστικά, ενώ τα επιρρήματα συνοδεύουν επίθετα και άλλα επιρρήματα.**

Παραδείγματα

πολλή αγάπη (το **πολλή** είναι επίθετο, γιατί προσδιορίζει το ουσιαστικό *αγάπη*)

πολύ δύσκολη άσκηση (το **πολύ** είναι επίρρημα, γιατί συνοδεύει το επίθετο *δύσκολη*)

- II. Το επίθετο **πολύς** σχηματίζει τύπους άλλοτε με ένα -λ και άλλοτε με δυο -λ (-λλ). Το γράφουμε με **ένα -λ**, όταν αμέσως **μετά ακολουθεί -υ**: **πολύς, πολύ.** Σε οποιαδήποτε άλλη περίπτωση το γράφω με **δύο (-λλ)**: **πολλή, πολλές, πολλά.**

3. Παραθετικά Επιθέτων και Επιρρημάτων

Βαθμοί ενός επιθέτου είναι οι διάφορες μορφές που λαμβάνει ένα επίθετο, προκειμένου να δηλώσει διάφορα είδη και διάφορους βαθμούς σύγκρισης. Οι βαθμοί των επιθέτων είναι τρεις: **θετικός, συγκριτικός, υπερθετικός**. Από αυτούς, ο συγκριτικός και ο υπερθετικός ονομάζονται **παραθετικά του επιθέτου** και σχηματίζονται **μονολεκτικά (με μία λέξη) ή περιφραστικά (με δύο ή περισσότερες λέξεις)**.

α) Ο θετικός βαθμός του επιθέτου: είναι η απλή μορφή του επιθέτου, όπως το γνωρίζουμε, που δεν προσδιορίζεται δηλαδή από το συγκριτικό ή υπερθετικό βαθμό και φανερώνει απλώς ότι ένα ουσιαστικό (ή οποιαδήποτε άλλη λέξη) έχει κάποιο γνώρισμα, κάποια ιδιότητα (Ο Γιάννης είναι **ταχύς** αθλητής).

β) Ο συγκριτικός βαθμός του επιθέτου: είναι η μορφή που λαμβάνει το επίθετο όταν συγκρίνουμε δύο «μεγέθη», το ένα εκ των οποίων έχει κάποιο γνώρισμα σε μεγαλύτερο βαθμό από το άλλο (Ο Γιάννης είναι **ταχύτερος** αθλητής από τον Κώστα). Η λέξη που χαρακτηρίζει το επίθετο λέγεται **α' όρος σύγκρισης** (Ο Γιάννης) και η λέξη η οποία χρησιμοποιείται ως βάση για τη σύγκριση λέγεται **β' όρος σύγκρισης** (Κώστα).

Σημείωση: Η σύγκριση μπορεί να λάβει τις εξής μορφές:

- I. Σύγκριση υπεροχής: ο α' όρος σύγκρισης υπερέχει ποσοτικά τού β' όρου (Ο Γιάννης είναι ταχύτερος αθλητής από τον Κώστα).
- II. Σύγκριση υστέρησης: ο α' όρος σύγκρισης υστερεί ποσοτικά τού β' όρου (Ο Γιάννης είναι λιγότερο ταχύς αθλητής από τον Κώστα).
- III. Σύγκριση ισότητας: οι δύο όροι σύγκρισης είναι ίσοι (Ο Γιάννης είναι εξίσου/το ίδιο ταχύς αθλητής με τον Κώστα).

γ) Ο υπερθετικός βαθμός του επιθέτου λαμβάνει δύο μορφές:

Σχετικός υπερθετικός βαθμός (ή σχετικό υπερθετικό): είναι η μορφή που λαμβάνει το επίθετο όταν θέλει να φανερώσει πως ένα ουσιαστικό (ή οποιαδήποτε άλλη λέξη) έχει κάποιο γνώρισμα στον πιο μεγάλο βαθμό από όλα τα όμοιά του. Ο υπερθετικός βαθμός σχηματίζεται με τον ίδιο ακριβώς τρόπο που σχηματίζεται ο συγκριτικός βαθμός με την προσθήκη του οριστικού άρθρου μπροστά του (Ο Γιάννης είναι ο ταχύτερος ή ο πιο ταχύς αθλητής μέσα στην ομάδα)

Απόλυτος υπερθετικός βαθμός (ή απόλυτο υπερθετικό): είναι η μορφή που λαμβάνει το επίθετο όταν θέλει να φανερώσει πως ένα ουσιαστικό (ή οποιαδήποτε άλλη λέξη) έχει κάποιο γνώρισμα στον απόλυτο βαθμό, χωρίς να γίνεται σύγκριση με άλλα ουσιαστικά. Σχηματίζεται:

- είτε *μονολεκτικά* (με την κατάληξη συνήθως **-τατος, -η, -ο**)
- είτε *περιφραστικά* (**πολύ ή πάρα πολύ + θετικός βαθμός**), π.χ. «Ο Γιάννης είναι **ταχύτατος** αθλητής / Ο Γιάννης είναι **πολύ ή πάρα πολύ ταχύς** αθλητής».

Το απόλυτο υπερθετικό μπορεί να σχηματιστεί και με σύνθετες ή παράγωγες λέξεις, όπου το α' συνθετικό δηλώνει μια ιδιότητα στον απόλυτο βαθμό (**θεοσκότεινος / ολομόναχος / κατακόκκινος / πανέξυπνος / υπεραισιόδοξος / τρισευτυχισμένος / πεντανόστιμο κ.λπ.**).

Σχηματισμός των παραθετικών

Τα παραθετικά σχηματίζονται με τον ακόλουθο τρόπο:

ΚΑΤΑΛΗΞΕΙΣ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ (μονολεκτικών και περιφραστικών)		
Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
-ος (πλούσιος)	-ότερος (πλουσιότερος) ή πιο πλούσιος	1) -ότατος (πλουσιότατος) ή πολύ / πάρα πολύπλούσιος (απόλυτο υπερθετικό) 2) ο + -ότερος (ο πλουσιότερος) ή ο πιο πλούσιος (σχετικό υπερθετικό)
-ύς (ταχύς)	-ύτερος (ταχύτερος) ή πιο ταχύς	1) -ύτατος (ταχύτατος) ή πολύ / πάρα πολύ ταχύς (απόλυτο υπερθετικό) 2) ο + -ύτερος (ο ταχύτερος) ή ο πιο ταχύς (σχετικό υπερθετικό)
-ής (επιμελής)	-έστερος(επιμελέστερος) ή πιο επιμελής	1) -έστατος (επιμελέστατος) ή πολύ / πάρα πολύεπιμελής (απόλυτο υπερθετικό) 2) ο + -έστερος (ο επιμελέστερος) ή ο πιο επιμελής (σχετικό υπερθετικό)

Κάποια επίθετα σχηματίζουν με διαφορετικό τρόπο τα παραθετικά τους και γι' αυτό ονομάζονται **ανώμαλα παραθετικά**.

ΕΝΔΕΙΚΤΙΚΟΣ ΠΙΝΑΚΑΣ ΑΝΩΜΑΛΩΝ ΠΑΡΑΘΕΤΙΚΩΝ (Μονολεκτικοί τύποι)		
Θετικός βαθμός	Συγκριτικός βαθμός	Υπερθετικός βαθμός
απλός,-η,-ο	απλούστερος,-η,-ο	απλούστατος,-η,-ο
καλός,-η,-ο	καλύτερος,-η,-ο	κάλλιστος,-η,-ο ή άριστος,-η,-ο
κακός,-η,-ο	χειρότερος,-η,-ο	κάκιστος,-η,-ο ή χείριστος,-η,-ο

κοντός,-η,-ο	κοντότερος,-η,-ο κοντύτερος,-η,-ο	κοντότατος,-η,-ο κοντύτατος,-η,-ο
λίγος,-η,-ο	λιγότερος,-η,-ο	ελάχιστος,-η,-ο
μεγάλος,-η,-ο	μεγαλύτερος,-η,-ο	μέγιστος,-η,-ο
μικρός,-η,-ο	μικρότερος,-η,-ο	ελάχιστος,-η,-ο
πολύς , πολλή , πολύ	περισσότερος,-η,-ο	δεν έχει
ταχύς,-εία,-ύ	ταχύτερος,-η,-ο	ταχύτατος,-η,-ο αλλά και τάχιστος,-η,-ο

Κάποια παραθετικά είναι **ελλειπτικά**: ή **δεν έχουν θετικό βαθμό**, διότι σχηματίστηκαν από επιρρήματα ή αρχαίες προθέσεις (κατώτερος – κατώτατος / ανώτερος – ανώτατος / υπέρτερος – υπέρτατος), ή **δεν έχουν υπερθετικό βαθμό** (προτιμότερος / προγενέστερος / μεταγενέστερος κ.λπ.).

Δε σχηματίζουν παραθετικά τα επίθετα τα οποία δεν παρουσιάζουν διαβαθμίσεις της έννοιας τους. Τέτοια επίθετα είναι όσα δηλώνουν:

- ✎ **ύλη** (πήλινος, γυάλινος, μάλλινος, ξύλινος, ασημένιος κ.λπ.)
 - ✎ **καταγωγή ή συγγένεια** (κρητικός, ζακυνθινός, προγονικός, αδελφικός, πατρικός κ.λπ.)
 - ✎ **τόπο** (βουνίσιος, καμπίσιος, στεριανός, θαλασσινός κ.λπ.)
 - ✎ **χρόνο** (αυριανός, χθεσινός, καθημερινός, τωρινός, σημερινός, χειμωνιάτικος, καλοκαιρινός κ.λπ.)
 - ✎ **κατάσταση που δεν αλλάζει** (πρωτότοκος, δευτερότοκος κ.λπ.)
- Αλλά και κάποια παράγωγα με **πρόθημα το στερητικό α-** ή **ξε-**, π.χ. «άγνωστος / ξεκάρφωτος» ή με κάποια **παραγωγικά επιθήματα (-άρης / -ούρης, π.χ. «ζηλιάρης / λιγούρης).**

Παραθετικά επιρρημάτων: τρεις βαθμούς και άρα παραθετικά έχουν και τα επιρρήματα. Ως προς το σχηματισμό τους ακολουθούν τους εξής κανόνες:

α) Όταν τα επιρρήματα προέρχονται από επίθετα, τότε σχηματίζουν τους τρεις βαθμούς **μονολεκτικά και περιφραστικά** ως εξής:

Αν προέρχονται από επίθετα σε -ος, -η/-α, -ο (ωραίος, -α, -ο) και σε -ύς, -ιά, -ύ (βαθύς, -ιά, -ύ), τότε στο θέμα των βαθμών των επιθέτων προσθέτουμε την κατάληξη **-α ή -ιά** (ωραία – ωραιότερα ή πιο ωραία – ωραιότατα ή πολύ ωραία / βαθιά – βαθύτερα ή πιο βαθιά – βαθύτατα ή πολύ βαθιά / καλά – καλύτερα ή πιο καλά – άριστα ή πολύ καλά). Εξαίρεση αποτελούν τα επιρρήματα που προέρχονται από τα επίθετα **πολύς και λίγος (πολύ – περισσότερο ή πιότερο – πάρα πολύ / λίγο- λιγότερο – πολύ λίγο ή ελάχιστα).**

Αν προέρχονται από επίθετα σε -ής, -ής, -ές (επιεικής, -ής, -ές), τότε ο θετικός βαθμός σχηματίζεται με την προσθήκη στο θέμα του θετικού βαθμού του επιθέτου της κατάληξης –**ώς** και ο συγκριτικός και υπερθετικός με την προσθήκη στο θέμα των αντίστοιχων βαθμών του επιθέτου τής κατάληξης –**ά** (*επιεικώς – επιεικέστερα ή πιο επιεικώς – επιεικέστατα ή πολύ επιεικώς*).

β) Όταν προέρχονται από άλλες λέξεις ακολουθούν διαφορετικούς τύπους σχηματισμού των παραθετικών τους. Για παράδειγμα:

Τα **τοπικά επιρρήματα** σχηματίζουν μόνο περιφραστικά παραθετικά (*κάτω – πιο κάτω – πολύ κάτω / έξω – πιο έξω – πολύ έξω / πίσω – πιο πίσω – πολύ πίσω / πάνω – πιο πάνω – πολύ πάνω κ.λπ.*).

Κάποια επιρρήματα δεν έχουν υπερθετικό βαθμό (*ιδίως – ιδιαίτερα / μπροστά – μπροσύτερα / νωρίς – νωρίτερα / πρώτα – πρωτύτερα / ύστερα – υστερότερα*), ενώ το επίρρημα *γρήγορα* έχει υπερθετικό το *γρηγορότερο (γρήγορα – γρηγορότερα – το γρηγορότερο)*. Επίσης, το συγκριτικό επίρρημα *αρχύτερα* δεν έχει ούτε θετικό ούτε υπερθετικό βαθμό κ.λπ..

4. Πρόταση

Πρόταση λέγεται μια σειρά λέξεων που περιλαμβάνει **οπωσδήποτε ένα ρήμα** και εκφράζει ένα ολοκληρωμένο νόημα. Για να δημιουργήσουμε μια πρόταση, πρέπει να τοποθετήσουμε κάποιες λέξεις στη σειρά, να τις οργανώσουμε δηλαδή σύμφωνα με κάποιους συντακτικούς και γραμματικούς κανόνες.

Για να δημιουργήσουμε μια πρόταση, χρειαζόμαστε:

- ✓ Ρήμα
- ✓ Υποκείμενο

Το ρήμα και το υποκείμενο (μαζί με το αντικείμενο ή το κατηγορούμενο, όταν υπάρχουν) λέγονται βασικοί όροι πρότασης.

Ρήμα είναι το μέρος του λόγου που φανερώνει ότι κάποιος, δηλαδή το υποκείμενο:

- ✓ Ενεργεί
- ✓ Παθαίνει κάτι
- ✓ Βρίσκεται σε μια κατάσταση

 Μεταβατικά ονομάζονται τα ρήματα που φανερώνουν ότι η ενέργεια του υποκειμένου μεταβαίνει σε άλλο πρόσωπο ή ρήμα.

 Αμετάβατα ονομάζονται τα ρήματα που φανερώνουν ότι η ενέργεια του Υποκειμένου δεν μεταβαίνει κάπου αλλού.

Υποκείμενο ονομάζουμε **το πρόσωπο, το ζώο ή το πράγμα που εκτελεί μια ενέργεια, παθαίνει κάτι ή βρίσκεται σε μια κατάσταση.** Το υποκείμενο βρίσκεται

σε πτώση **ονομαστική**. Μπορούμε να εντοπίσουμε το υποκείμενο της πρότασης κάνοντας την ερώτηση **ποιος, ποια, ποιο**. Το υποκείμενο μπορεί να είναι:

- ✓ Ουσιαστικό
- ✓ Αντωνυμία
- ✓ Επίθετο
- ✓ Μετοχή με άρθρο
- ✓ Δευτερεύουσα πρόταση

Το υποκείμενο μπορεί να είναι:

- ☒ Ουσιαστικό
- ☒ Αντωνυμία
- ☒ Επίθετο
- ☒ Μετοχή με άρθρο
- ☒ Δευτερεύουσα πρόταση

Παραδείγματα

Η Άννα τον βοήθησε να διαβάσει.
Αυτοί διαβάζουν τα μαθήματά τους.
Όλοι ήταν πολύ ευγενικοί μαζί του.
Ο ευτυχισμένος δεν έχει να φοβάται κάτι.
Όσοι μαθητές συμμετείχαν στον διαγωνισμό
θα βραβευτούν.

Αντικείμενο ονομάζουμε το πρόσωπο, ζώο ή πράγμα στο οποίο **μεταβαίνει η ενέργεια του υποκειμένου**. Το αντικείμενο βρίσκεται σε πτώση **αιτιατική** συνήθως. Μπορούμε να εντοπίσουμε το αντικείμενο μιας πρότασης κάνοντας την ερώτηση **τι**.

Αντικείμενο	Φανερώνει ότι:	Συντάσσεται σε πτώση:	Παραδείγματα
Άμεσο	Η ενέργεια του υποκειμένου μεταβαίνει άμεσα στο αντικείμενο της πρότασης.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Αιτιατική ✓ Γενική 	Να προσέχεις την αδερφή σου. (αιτ) Το παιδί μοιάζει του θείου του. (γεν)
Έμμεσο	Η ενέργεια του υποκειμένου μεταβαίνει έμμεσα στο αντικείμενο της πρότασης.	<ul style="list-style-type: none"> ✓ Αιτιατική ✓ Γενική 	Ο Γιώργος δάνεισε στην αδερφή του το βιβλίο του.

Όταν το ρήμα συντάσσεται με **2 αντικείμενα**, ένα σε **αιτιατική** και ένα σε **γενική πτώση**, το άμεσο είναι το αντικείμενο σε πτώση **αιτιατική** και το έμμεσο σε **γενική**. Όταν το ρήμα συντάσσεται με **2 αντικείμενα**, σε **αιτιατική πτώση** και τα 2, άμεσο είναι αυτό που δηλώνει πρόσωπο.

ΚΑΛΗ ΜΕΛΕΤΗ

ΝΕΦΕΛΗ ΜΠΙΤΖΑΝΑΚΗ
Φιλολόγος